

NISÄKKÄITÄ

Hyönteissyöjät (lahko **Insectivora**)

Syövät hyönteisiä ja muita selkärangattomia. Ovat siis tavallaan myös lihansyöjiä eli petoja. Piikkipäiset hammat helpottavat saaliin käsittelyä.

Maamyyrät = heimo **Talpidae**

KONTIAINEN eli MAAMYRÄ

Tiheäkarvainen, tumma hyönteissyöjä, jolla on lapio-maiset, isokyntiset, sivuille päin suuntautuneet eturaajat. Silmät samettimaisen turkin peitossa, ulkokorvat puuttuvat. Eteläinen laji.

Siilit = heimo **Erinaceidae**

SIILI

Mustakärsäinen, harmahtavakarvainen hyönteissyöjä. Selkäpuoli ruskean ja valkean kirjaviiden piikkien peitossa. Pelästyessään vetäytyy palloksi, jolloin piikit nousevat pystyyn. Melko eteläinen laji.

Päästäiset = heimo **Soricidae**

Tummakarvaisia, pitkäviiksisiä hyönteissyöjiä. Silmät ja ulkokorvat ovat lähes kokonaan samettimaisen turkin peitossa. Pitkä ja liikkuva, kärsämäinen kuono suippenee kärkeä kohti (vrt. kansanomainen nimi "nokkahiiri"). Häntä on pitempi kuin myyrillä, mutta lyhyempi kuin hiirillä.

METSÄPÄÄSTÄINEN

Selkä ja hännän yläpuoli tummanruskeat, vatsa ja hännän alapuoli vaaleat. Hännän väriraja ei ole jyrkkä. Koko Suomessa.

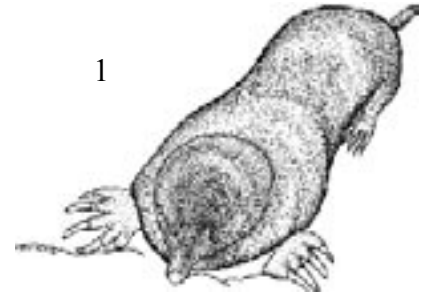
Suomessa eläviä muita lajeja: vesi-, korpi-, idän-, kääpiö- ja vaivaispäästäinen.

Siipijalkaiset (lahko **Chiroptera**)

Lepakot = heimo **Vespertilionidae**

Tummanruskeita, hiirimäisen karvaisia nisäkkäitä, joilla on leveä, nahkamainen lenniräpylä. Peukalo erottuu räpylän etureunasta. Lepakot riipuvat takajaloistaan pää alaspäin lenniräpylöihin kietoutuneena tai lenniräpylät pitkin kylkiä laskostettuina.

POHJANLEPAKKO: Suomen suurin lepakko. Tummanruskeassa turkissa on selkäpuolella kullankeltaista karvoitusta. Koko Suomessa.

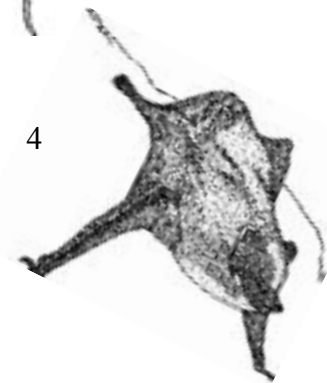
1

2

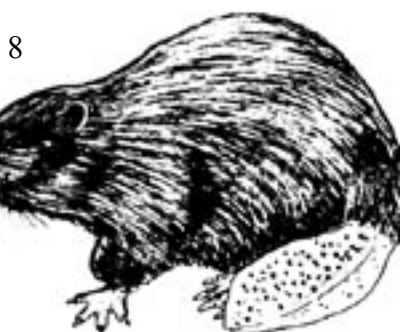
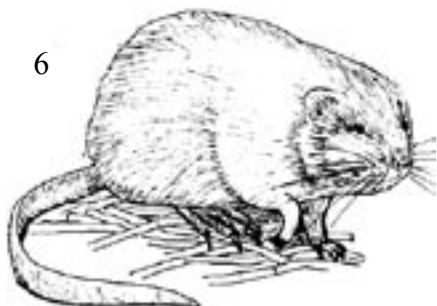

3

4

- 1 kontiainen
- 2 siili
- 3 metsäpäästäinen
- 4 pohjanlepakko
- 5 jrsijän kallo
- 6 piisami
- 7 (iso)rotta
- 8 majava
- 9 orava
- 10 liito-orava

Muita lepakkolajeja Suomessa: mm. vesi- ja viikisiippa, korvayökkö.

Jyrsijät (lahko **Rodentia**)

Vaihtelevanmuotoisia ja -kokoisia kasvinsyöjä- nisäkkäitä. Molemmissa leuoissa on kaksi talttamaista, avojuurista (= jatkuvasti kasvavaa) etuhammasta. Alaleuka liikkuu purtaessa eteen ja taakse.

PIISAMI (ks. heimo **Cricetidae**)

Kuin valtavan suuri, ruskea myyrä. Somuopeitteinen, sivusuunnassa litteä häntä. Kiiltävät peitin-karvat ja tiivis, pehmeä pohjavilla erottuvat turkissa. Takajalkojen varpaanväleissä on pienet räpylät. Koko Suomessa Tunturi-Lappia lukuunottamatta.

ISOROTTA (ks. heimo **Muridae**)

Suippokuonoinen jyrsijä, jolla on paksut korvat ja punertavat jalat. Häntä on lähes ruumiin mittainen, tanakka ja harvakarvainen. Nuoret yksilöt tasaisen tummanharmaita (vrt. kotihiiri). Uivan rotan erottaa vesimyyrystä suippenevan kuonon, suurien korvien ja syvemmillä uivan takaruumiin perusteella. Koko Suomessa. Suomessa voi tavata toisenkin rottalajin, **MUSTAROTAN**. Se tuli Suomeen 1500-luvulla. Mustarotan kirput levittivät "mustaa surmaa", joka tappoi miljoonia ihmisiä Euroopassa.

Majavat = heimo **Castoridae**

Suomessa elävät lajit, **EUROOPANMAJAVA** ja **KANADANMAJAVA**, ovat samannäköisiä. Euroopan suurin jyrsijä. Vesielämään hyvin sopeutunut eläin, jolla on tanakka vartalo, tummanruskea turkki ja leveä lattahäntä.

Oravat = heimo **Sciuridae**

ORAVA

Selkäpuolelta kesällä punaruskea, talvella harmaa jyrsijä, jolla on lähes ruumiin pituinen, tuuhea "huiskahäntä". Vatsa on kesät talvet valkea. Kämpälät ovat isot, pitkäkyntiset, ja korvat tupsupäiset. Koko Suomessa. Aktiivinen päivällä.

LIITO-ORAVA

Harmaa, pehmeäkarvainen ja hyvin suurisilmäinen, hämärän aikaan aktiivinen jyrsijä. Pitkä ja tuuhea häntä. Etu- ja takaraajoja yhdistää karvapeitteinen liitopoiimu. Liito-orava pingottaa sen levälleen liidon ajaksi. Itäinen laji.

Varsinaiset hiiret ja rotat = heimo Muridae

Rotat (ks. edellinen sivu) kuuluvat hiirten kanssa samaan heimoon. Niiden ulkokorvat pistävät esiin turkista. Häntä on pitkä, liereä, harvakarvainen ja suomupeatteinen.

KOTIHIIRI

Harmahtava ja suhteellisen tasavärinen. Selkä kellanharmaa, vatsa vaaleanharmaa (vrt. rotta). Korvat suuret ja karvattomat. Häntä karvaton, noin ruumiin mittainen (vrt. myyrät). Koko Suomessa.

(ISO)METSÄHIIRI

Suuret korvat ja suuret, kirkkaat silmät sekä pitempi kuono kuin kotihiirellä. Häntä on ruumiin mittainen. Valkean vatsan ja punaruskean selän välissä on selvä väriraja, joka jatkuu hännässäkin. Kaulassa ja rinnassa okrankeltainen poikkivyö.

VAIVAISHIIRI on maailman pienin jysijä ja taitava kiipeilijä. **PELTOHIIRI** levittäytyy Suomeen kaakosta käsin.

Muihin, omiin heimoihinsa kuuluvia jysijöitä:

KOIVUHIIRI horrosta talven maahan tai lahokannon sisään kaivamassaan kolossa. Eteläinen **TAMMIHIIRI** on taitava puissa liikkuja.

Varsinaiset myyrät = heimo Cricetidae

Ulkokorvat pienet, monesti turkin peitossa. Häntä tav. lyhyt, karvapeitteinen ja liereä (poikkeus: piisami, ks. edellinen sivu). Suuren piisamin lisäksi myös sopulit kuuluvat varsinaisten myyrrien heimoon.

Myyrät

Kuono on lyhyt, silmät ja korvat pienet (vrt. hiiret ja päästäiset). Hännän pituus on vähemmän kuin 1/3 ruumiin pituudesta (vrt. hiiret ja metsämyyrä), paitsi vesimyyrällä ja metsämyyrällä.

VESIMYYRÄ

Suuri ja pitkähäntäinen, mustanruskea myyrä. Häntä vähintään puolen ruumiin mittainen. Vesimyyrää voi erehtyä luulemaan piisamiksi tai rotaksi (vrt. kansanomaiset nimet “vesirotta” ja “ojarotta”). Koko Suomessa.

Metsämyyrä, suku Clethrionomys

Selkä kauniin punaruskea. Korvat erottuvat. Vatsapuoli vaalea. Hännän pituus on vähemmän kuin 1/3 ruumiin pituudesta, paitsi lajilla **METSÄMYYRÄ**. Pitkähäntäinen metsämyyrä on (metsäpäästäisen ohella) Suomen yleisin nisäkäs. Metsämyyrän sukuun kuuluvat lajit puna- ja harmaakuvemyyrä elävät Pohjois-Suomessa. **HARMAAKUVEMYRÄ** on “punaisista myyristä” suurin, **PUNAMYYRÄ** punertavin. Molempien häntä on alle 1/3 ruumiin pituudesta.

- 1 kotihiiri
- 2 metsähiiri
- 3 peltohiiri
- 4 vesimyyrä
- 5 metsämyyrä
- 6 peltomyyrä

7 metsäsopuli
8 tunturisopuli
9 metsäjänis
10 rusakko
11 mäyrä

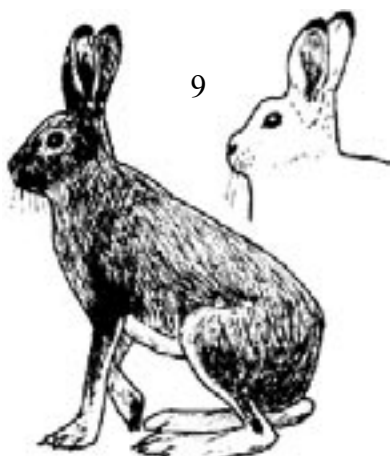
7

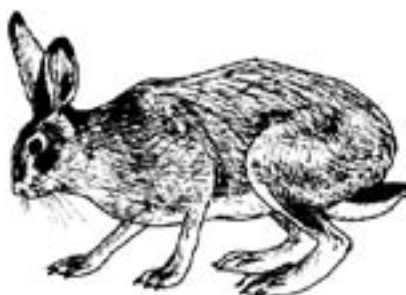
8

9

10

11

Peltomyyrä, suku *Microtus*

Selkä tumman harmaanruskea. Korvat eivät erotu: ne ovat lähes kokonaan turkin peitossa. Nuoret aikuiset ovat lähes mustia. Lajeja: **PELTOMYYRÄ** (koko Suomessa), **KENTTÄMYRÄ** (eteläinen laji) ja **LAPINMYRÄ** (pohjoinen laji, myös Pohjanmaan rannikolla).

Sopulit

Hyvin lyhythäntäisiä jyrsijöitä, jotka saattavat näyttää hännättömiltä. Kuono myyrämäisen tylppä.

METSÄSOPULI

Turkki teräksenharmaa, ruosteenruskea laikku selässä. Melkein koko Suomessa.

TUNTURISOPULI

Turkki on mustan ja keltaisen kirjava. Pohjois-Suomessa Oulun seutua myöten.

Jäniseläimet (lahko *Lagomorpha*)

Jäniseläimiä pidettiin ennen jyrsijöinä. Ryhmät ovat kuitenkin vain kaukaista sukua toisilleen. Jänisten parentaliikkeet ovat sivuttaisia. Yläleuassa on neljä etuhammasta.

Jänikset = heimo *Leporidae*

METSÄJÄNIS

Häntä lyhyt ja talvella kauttaaltaan valkoinen (vrt. rusakko). Korvat ulottuisivat kuonon kärkeen. Turkki on kesällä harmaanruskea, alta valkoinen. Talvella se on kokonaan valkoinen, vain korvanpäät ovat mustat. Metsäjäniksellä on leveät, alta karvaiset takakäpälät jotka se voi levittää "lumijaloiksi".

RUSAKKO

Häntä on talvellakin päältä musta ja pitempi kuin metsäjäniksellä. Korvat pitemmät kuin metsäjäniksellä. Selkä keltävä, alta valkoinen. Talvella osa yksilöistä vaaleanharmaita, kirjavia, eivät täysin valkoisia. Koivet pitemmät kuin metsäjäniksellä, uppoaa lumeen (jalka ei leviä lumijalaksi).

Petoeläimet (lahko *Carnivora*)

Näätäeläimet = heimo *Mustelidae*

Suhteellisen lyhytjalkaisia ja tav. hoikkavartaloisia petoeläimiä, joilla on litteä, pitkänomainen pää.

MÄYRÄ

Leveäntukeva näätäeläin. Pää on litteä ja kiilamainen, leveästi valko- ja mustaraitainen: mustat juovat kuonosta silmien ja korvien kautta niskaan, pää muuten valkoinen. Selkä harmahtava, vatsapuoli musta. Eturaajoissa on pitkät ja leveät kaivuukynnet. Eteläinen laji, noin Oulun korkeudelle.

AHMA

Mustanruskea, leveästi kellertävät juovat naamassa ja kyljessä. Hyvin pitkäkarvainen. Muistuttaa pientä karhua, mutta häntä on pitkä, tuuhea, erittäin pitkäkarvainen. Suuret, leveät käpälät ovat varsinkin talvella vahvasti karvapeitteiset (lumijalka).

Pohjoinen-itäinen laji.

SAUKKO

Kookas, tanakka, notkea nääteläin, jolla on kiiltävänruskea turkki. Kurkun ja rinnan seutu vaaleammat. Häntä on hyvin lihaksikas, kapeneva. Korvavalehdet pienet. Käpälissä kynsiin saakka ulottuvat uimaräpylät. Melkein koko Suomessa, mutta taantunut.

MINKKI

Kokonaan tumman- tai mustanruskea nääteläin, vain alahuuli on valkoinen. Villi minkkilaji sai alkunsa Pohjois-Amerikasta turkiseläimeksi tuoduista yksilöistä. Kotimainen "minkkilaji",

VESI-KKO, hävisi samoihin aikoihin Suomen eläimistöä. Nyt minkkiä on koko Suomessa.

HILLERI

Paksuturkkinen, noin minkin kokoinen nääteläin, mutta minkkiä kirjavampi ja pörrökarvaisempi. Sekä ylähuuli että alahuuli ovat valkoiset. Naama musta ja kellanvalkeakuvioinen. Kellanvalkea karvoitus korvien reunoja. Vatsapuoli melkein musta. Selkä ja kyljet vaaleammat, koska kellanvalkeaa pohjavillaa näkyy tummien peitinkarvojen välistä. Eteläinen laji, noin Oulun korkeudelle.

NÄÄTÄ

Yleisväriltään ruskea, kurkku ja rinta kellertävät (lempinimi "kultakurkku"). Pitkä ja tuuhea pörröhäntä. Koko Suomessa.

KÄRPPÄ

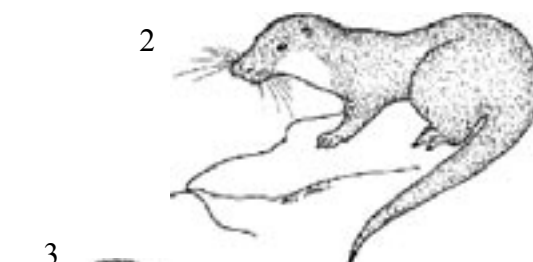
Pitkävartaloinen nääteläin, jolla on vuodenajasta riippumatta musta hännänpää. Turkki on talvella valkoinen ja kesällä päältä ruskea, alta valkoinen. Karvanvaihto kestää jopa kuukauden, joten keväällä ja syksyllä kärpät ovat kirjavia. Koko Suomessa.

LUMIKKO

Pitkävartaloinen, kärppää pienempi ja lyhythäntäinen. Hännässä ei ole musta kärkeä, muuten väritys kuten kärpällä. Koko Suomessa.

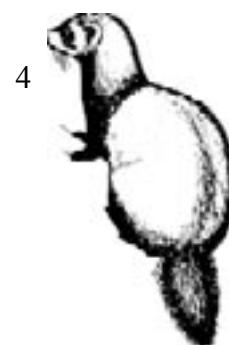
1

2

3

4

5

6

7

1 ahma
2 saukko
3 minkki
4 hilleri
5 näätä
6 kärppä
7 lumikko

8 karhu
9 susi
10 supikoira
11 kettu
12 ilves

8

9

10

11

12

Karhut = heimo Ursidae

KARHU

Tasaruskea, tukeva kanta-astuja. Korvat pyöreät, paksukarvaiset. Häntä piilossa turkin alla. Kynnet ovat voimakkaat. Poikasilla on usein kellanvalkoinen kaulus.

Koiraeläimet = heimo Canidae

SUSI

Häntä suora ja riippuva. Silmät vinossa asennossa, silmäterä on pyöreä. Etujaloissa on usein ranteen yläpuolella tumma pitkittäinen juova. Turkki vaihtelevasti harmaankirjava. Hartianseltu on tumma. Vatsa on harmaata selkäpuolta vaaleampi, kellan- tai harmaanvalkea.

SUPIKOIRA

Lyhytjalkainen koiraeläin, jolla on mustan- ja harmaankirjava naama. Posket mustanruskeat, niitä reunustaa pitkäkarvainen, tuhkanharmaa poskiparta. Pyöreäpäiset korvat melkein turkin peitossa. Turkki ja häntä tuuheet, mustan ja valkean kirjavat. Eteläinen laji (noin Kemin leveysasteelle).

KETTU

Punaruskea koiraeläin. Kaula, rinta ja vatsa valkoiset, häntä tuuhea, pitkä, valkokärkinen. Selkäpuoli punertavanruskea. Korvat pitkät ja suippokärkiset. Koko Suomessa. Lähisukuinen laji, NAALI eli NPAKETTU pyydystettiin melkein loppuun 1900-luvun alussa. Luonnonvarainen kanta ei ole elpynyt.

Kissaeläimet = heimo Felidae

ILVES

Pitkäjalkainen, täplikäs kissapeto, jolla on lyhyt häntä. Poskiparta ja suipot, tupsupäiset korvat. Turkin pohjaväri kesällä punaharmaa, talvella vaaleampi. Väritys vaihtelee yksilöllisesti. Täplikkyyden mukaan erotetaan "kettuilves" (täpliä vain raajoissa), "kissailves" (selvimmin täpläinen) ja "susi-ilves" (kaksi mustaa täpläriiviä pitkin selkää). Koko Suomessa Tunturi-Lappia lukuunottamatta..

Hylje-eläimet (lahko Pinnipedia)

Vesielämään sopeutuneita petoeläimiä. Turkki lyhyttä ja tiheää, pohjavilla puuttuu. Suomessa elävillä lajeilla ei ole ulkokorvia. Hylkeenpoikaset, kuutit, ovat valkea- ja pörrökarvaisia.

Hylkeet = heimo **Phocidae**

NORPPA eli **ITÄMERENHYLJE**

Lyhyt kuono ja korkea otsa. Kuonon ja otsan välinen otsapenger on selvä. Rengastäpläinen. Kupera makuuasento. Elää yksinään Itämeressä, lähellä rantoja (ruots. nimi: vikare).

Saimaassa elää norpan alalaji, **saimaannorppa** eli saimaanhylje.

HALLI eli **HARMAAHYLJE**

Pitkä kuono ja luisu otsa. Otsapenger puuttuu (vrt. norppa). Ei rengastäpliä. Turkki on tav. harmaa, usein selkäpuolelta kellertävä- tai mustalaikkuinen. Venemäinen makuuasento. Elää laumoina Itämeressä, ulompana kuin norppa.

Sorkkaeläimet (lahko Artiodactyla)

Hirvieläimet = heimo **Cervidae**

Sorkkaeläimiä, joiden uroksilla on sarvet, peuroilla myös naarailla. Ne uusiutuvat joka vuosi. Hirvieläimet märehäivävät ruokansa.

HIRVI

Hyvin iso, etupää takapäätä korkeampi. Turkki karkea ja tasaisen mustanruskea. Aikuisilla alaleuassa riippuva ihopoimu, "leukaparta". Aikuisilla on myös pitkä turpa ja leveä, roikkuva ylähuuli sekä vatsa ja jalat vaaleat. Vasat ovat yksivärisen ruskeita. Niillä on "tavallinen" turpa. Koko Suomessa.

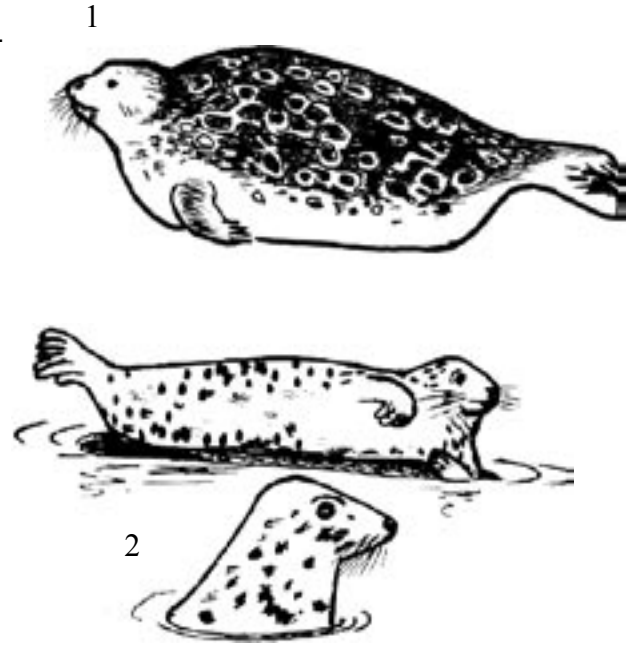
PEURA (= poro ja metsäpeura)

Poro, metsäpeura ja Pohjois-Amerikan karibu ovat saman lajin, peuran, rotuja. Kesällä harmaanruskea, talvella vaaleampi hirvieläin. Sekä uroksilla (hirsivaiilla) että naarailla (vaatimilla) on monihaaraiset sarvet. Ne uusiutuvat joka vuosi.

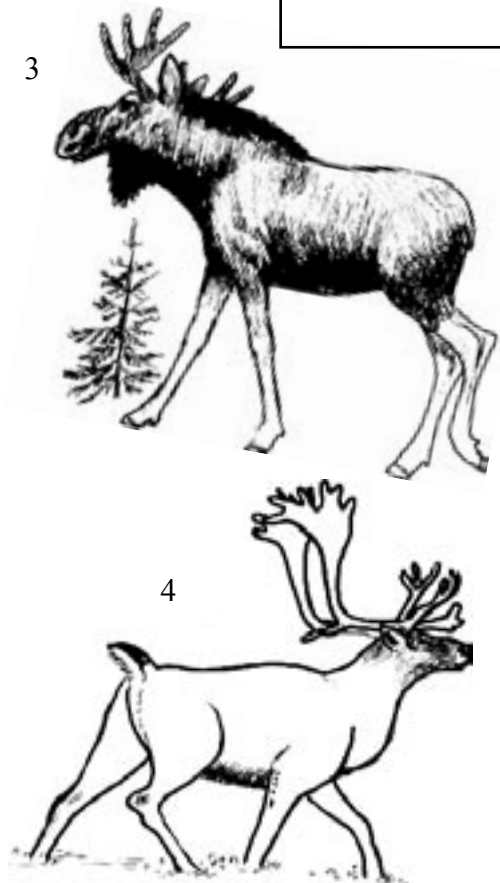
Poro. Selkäpuolelta harmaa tai lähes musta tai valkoinen. Vatsapuolelta valkoinen.

Metsäpeura. Pitkänaamainen ja -raajainen peura.

Poroa isompi. Turpa ja koivet ovat pitemmät ja hoi-
kemmat sekä sarvet kapeammat kuin porolla.

1	norppa
2	halli
3	hirvi
4	poro
5	metsäkauris
6	valkohäntäpeura
7	villisika

5

METSÄKAURIS

Pieni, siro ja nopealiikkeinen hirvieläin. Häntä ei näy: se on kokonaan turkin peitossa ja sen kahden puolen on vaalea "peräpeili". Uroksella pystyt, enintään 3-haaraiset sarvet. Turkki kesällä punaruskea, talvella ruskeanharmaa. Aikuinen täplätön, vasa vaaleatäpläinen "bambi", jolla on hyvin lyhyt häntä. Kemin ja Oulun seudulla, Ahvenanmaalla.

6

VALKOHÄNTÄPEURA

Poron kokoinen hirvieläin. Häntä on pitkäkö, päältä musta, alta valkoinen. Vatsapuoli, hännän alapuoli ja pitkänomainen "peräpeili" ovat valkoiset. Selkäpuoli kesällä punaruskea, talvella harmahtava. Pakeneva eläin paljastaa valkeana erottuvan hännänaluksensa "seuraa minua"-signaaliksi lajitovereilleen. Täysikasvuissa uroksella monihaaraiset, tukevat sarvet. Vasa punaruskea, vaaleatäpläinen "bambi", jolla on pitkä häntä. Lounainen laji, myös Oulun seudulla.

7

Sikaeläimet = heimo Suidae

Suuria, matalajalkaisia sorkkaeläimiä, joilla on suhteellisen pienet silmät. Ylähuuli muodostaa voimakkaan, herkkätuntoisen kärsän. Uroksilla (karjuilla) on vahvat, ylöspäin kaartuvat kulmahampaat.

VILLISIKA

Tumma, jyhkeä sikaeläin. Peitinkarva pitkää ja jäykkää, kärjistä kellertävää harjasta. Pohjavilla harmaata-kellertävänharmaata. Korvat pystyhyköt, mustakarvaiset. Porsaat ruskea- ja kellertäväviiruisia. Eteläinen laji Oulun seudulle asti.

Harrastus- ja oppimateriaalia nisäkkäistä:

- Corbet, G.B. & Hill, J.E. 1991. **A World List of Mammalian Species**. - Natural History Museum Publications. Oxford University Press.
- Gotch, A.F. 1979. **Mammals – their latin names explained**. - Blanford Press.
- Hanhela, M. & H. 1998. **CD Suomen fauna, nisäkkäät**. - Tietovalta.
- Hiisivuori, Ch. & Sommers, I. A. 1996. **Nisäkkäät**. Ympäristö- ja luonnontieto 5. WSOY:n opetusmateriaaleja.
- Lappalainen, A., Vaajakallio, U. & Suomi-Vihonen, S. 1995. **Nisäkäskirja - suomalaisia nisäkkäitä**. - W+G/WSOY.
- Liukko, U.-M. 1990. **Pikkunisäkäsharrastajan opas**. - Tammi.